

Nam primo ipsa potestas Episcoporum quae temperamentum illud aristocraticum efficit, perpetuo et ex natura sua alligata est ad centrum unitatis, ac supremam potestatem Vicarii Christi, eidemque subordinata, ut proinde haec mixtio aristocratica non absoluta, sed limitata sit. Secundo quidquid juris competit Episcopis, id eminentे quadam ratione inest in Primate Ecclesiae, ac Summo Vicario Christi. Haec, ni fallor, de aliis formis profanis ex monarchia et aristocratis mixti asseri haud possunt. »

LIBER III.

DE PERSONIS ET REBUS ECCLESIASTICAE POTESTATI SUBJECTIS.

Quae personae, quaeque res Ecclesiasticae potestati obnoxiae sint, hoc tertio et postremo Institutionum nostrarum libro dicturi sumus. Doctores facile consentiunt, tum christianos omnes, tum eas res, quae ad Dei cultum et animarum salutem pertinent, potestati Ecclesiae obnoxias esse. Verum in hujus potestatis usu nihil ferme agere Ecclesia potest, quin obtrectatores et hostes inveniat: hi siquidem imperio civili ita favent, ut illud contra fas jusque quocumque intrudere conentur. Quapropter de ecclesiastica potestate, quid scilicet sive in personas sive in res Ecclesia possit, disserere aggredimur. Quo in negotio sane difficulti danda est opera, ut probatas Doctorum sententias, praesertim vero Traditionem et Sacram Scripturam magistrum ducemque sequamur.

CAPUT I.

§ 56.

DE PERSONIS.

Et quoniam dupli Personarum genere Ecclesia constat, Laicis nempe et clericis, primo dicendum est quemadmodum laici potestati ipsius Ecclesiae subduntur: secundo agendum de Clericis eorumque immunitate, circa quam tam multa a Theologis et Canonistis disputata sunt: tertio denique videntur, an electio personarum, per quam ad magistratus dignitatesque ecclesiasticas via panditur, ad unam Ecclesiam pertineat.

§ 57.

DE LAICIS.

Ut Laici reipublicae legibus tanquam cives subjiciuntur, ita per baptismum inter filios Ecclesiae cooptati ejus imperio obnoxii sunt. Rectoribus namque Ecclesiae, in primisque Petro curam et regimen totius gregis Christus ipse contulit, potestatemque dedit jubendi, judicandi poenisque coercendi, de quibus in superioribus libris satis dixisse arbitramur. Itaque christiani omnes Ecclesiam audire debent, quo spectant ea Christi verba Luc. X, 16, et Joan. XIII, 20: « Qui vos

§ LVIII. DE CLERICIS EORUMQUE IMMUNITATE. 331

audit me audit, qui vos spernit me spernit, » ideoque in ipsum Christum peccat, qui Ecclesiam non audit, eique non obtemperat.

Ecclesiae vero imperanti aut docenti obedientem se quisque praebere debet in iis omnibus, quae ad cultum Dei, et salutem animarum spectant. Hinc S. Paulus in epist. ad Hebreos XIII, 17: « Obedite, » inquit, « Praepositis vestris, et subjecete eis, » et statim subdit: « Ipsi enim pervagilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. » Ii etiam qui in altissimo dignitatis gradu collocati sunt, Reges ipsi et supremi Magistratus, cum filii Ecclesiae sint, eidem Ecclesiae parere debent: quapropter Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem: « Tanto, » inquit, « gravius pondus est Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus in divino sunt reddituri examine rationem. » Et in can. 11 dist. 96 haec habentur: « Si Imperator catholicus est, filius est, non Praesul Ecclesiae. Quod ad religionem competit, discere ei convenit, non docere.... Deus enim voluit, saeculi potestates, si fideles sunt, Ecclesiae suae Sacerdotibus esse subjectas. » Atque hanc perpetuam fuisse Ecclesiae doctrinam manifestum est ex Concilio Illiberitano can. 2, 3, 55 et 56, Arelatensi I, can. 7, ex Basilii ad Athanasium epist. 61, Ambrosii epist. 40 num. 17 ad Theodosium, ex aliquo Conciliis et Patribus. Eadem Natalis Alexandri, et cl. Bossueti, aliorumque Theologorum et Canonistarum sententia est.

§ 58.

DE CLERICIS EORUMQUE IMMUNITATE.

Clerici non secus ac laici Ecclesiae legibus ejusque imperio

subduntur. Praeterea a Clericis parendum est sacris canonibus, qui sunt de vita et honestate Clericorum, deque reliquis eorum officiis constituti. Quod vero ad leges civiles attinet, Bellarminus de Clericis lib. 4 cap. 28 : « Non sunt, » inquit, « exempti clerici ab obligatione legum civilium, quae non repugnant sacris canonibus vel officio clericali... Nam clerici, praeterquam quod clerici sunt, sunt etiam cives et partes quaedam reipublicae politicae. Igitur ut tales vivere debent civilibus legibus... alioquin magna perturbatio et confusio in Ecclesia oriretur, si clerici non servarent civiles leges in commerciis civilibus et humanis. Secundo probatur ex confessione Pontificum et Imperatorum. Nicolaus Primus, in epistola ad Michaelem prope finem, dicit: Deum divisisse Pontificiam auctoritatem ab imperiali, ut et christiani Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur. Imperator Valentinianus in epistola ad Episcopos Asiae, quam refert Theodoretus in lib. IV hist. cap. 8, scribit: « Probos Episcopos non solum Dei, sed etiam Regum legibus obtemperare. » Denique S. Joannes Chrysostomus in cap. 13 ad Rom. dicit: « Christi Evangelio non tolli potesticas leges, et ideo debere etiam Sacerdotes et Monachos eis parere. »

Haec autem omnia Bellarminus eodem loco ita explicat: « Nec volumus dicere his legibus teneri Clericos obligatione coactiva, sed solum directiva. » Quibus verbis significatur, Clericos non posse civiles leges impune desplicere; at si deliquerint, non a laico, sed ab ecclesiastico iudice puniendos esse.

Verum in jure publico ecclesiastico quaeri solet, utrum hoc privilegium, quo Clerici a foro laico eximuntur, introductum fuerit jure divino, an humano.

Natalis Alexander, Hist. eccles. saec. XV et XVI cap. 7 in schol. 4 ad art. 2, ita scribit: « Immunitatem ecclesiasticam quoad spirituales causas et mere ecclesiasticas, juris esse divini fateor: sed quod spectat causas temporales et profanas, ut solutiones debitorum et criminum, quae a viris ecclesiasticis, non quatenus Clerici, sed quatenus homines sunt improbi, committuntur, ut furta, homicidia, sacrilegia, etc., eorum immunitatem esse juris divini concedere non possum. »

Covarruvias, practic. quaest. cap. 34, auctores citat, tum eos qui privilegium fori a jure divino, tum eos qui ab humano jure profectum esse contendunt; atque etiam argumenta profert, quibus utraque pars sententiam suam tuetur, et concludit: « In his, quae vere et proprie spiritualia et ecclesiastica sunt, Clerici a potestate et jurisdictione Principis saecularis jure divino eximuntur. In rebus temporalibus, et in criminalibus quae spiritualia non attinent, Clerici et eorum res non sunt jure divino a jurisdictione Principum saecularium exempti. » Talis autem opinio his argumentis nititur, teste eodem Covarruvia: « Primum, » inquit, « ex eo quod nulla sit evangelicae legis et novi Testamenti lex, quae Clericos a jurisdictione Principum saecularium exemerit; et ideo dici potest, eos lege humana exemptos esse, cum non appareat divina lex, quae vere divina sit, et post Christi adventum vim et potestatem habeat, ex qua Clerici fuerint cum eorum rebus a jurisdictione Principum saecularium exempti. Secundo, quia in primitiva Ecclesiae Clerici et eorum res jurisdictioni Regum et Imperatorum suberant, ut constat ex multis Imperatorum etiam christianorum legibus et constitutionibus latis de personis ipsis et rebus ecclesiasticis. Tertio principaliter deducitur ex auctoritate Pauli, qui cum videret

causam suam inique tractari, ad Caesarem appellavit. Quarto idem manifeste constat ex eodem Paulo ad Rom. cap. 13, ubi scribit : « Omnis anima potestatisibus sublimioribus subdita sit. » Quo in loco Chrysostomus annotavit, illic obedientiam injungi omnibus, etiam si quis evangelista sit, aut propheta, cum illa subjectio pietatem minime subvertat. Quinto haec ipsa opinio comprobatur testimonio Petri in ep. I cap. 2 ita ad omnes etiam Sacerdotes sribentis : « Subditi estote dominis vestris, sive regi, sive ducibus ab eo missis. »

At vero qui contra sentiunt, asseruntque exemptionem Clericorum etiam in civilibus negotiis et criminibus ad jus divinum referandam esse, ii quidem validioribus armis pugnare videntur. Sed ne longiores simus, hoc uno argumento contenti erimus a Traditione Ecclesiae ducto, quod est hujusmodi. « Quando Traditio, » ut ait Franciscus Suarez in defensione catholicae fidei lib. IV cap. 8, « est constans ac perpetua, ostendere solet jus divinum, praesertim quando non appareat ratio illam tribuendi apostolicae institutioni : talis autem esse videtur Traditio hujus exemptionis; est nempe adeo antiqua, ut nullum ejus agnoscatur initium : nam pro temporum opportunitate semper servata est, praeципue vero post tempora christianorum Imperatorum. » Hanc si quidem Clericorum immunitatem ab aetate Constantini Magni ad nostra usque tempora perpetuo constanterque observatam fuisse, res est adeo nata et manifesta, ut in dubium vocari nequeat. « Sub Imperatoribus autem ethnicis, » prosequitur Suarez, « non potuit quidem executioni mandari respectu magistratum infidelium, qui Ecclesiae non parebant, quod ad factum pertinet; jus autem Ecclesiae non deficit, cuius signum est, quia semper Praelati ecclesiastici hoc jus immunitatis observare fecerunt, quantum inter ipsos fi-

deles fieri poterat. » Ad id probandum maximo arguento esse possunt ea S. Pauli verba ad Timotheum ep. I cap. 5 : « Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. » Quibus verbis potestas recipiendarum adversus Presbyteros accusationum non tribuitur, sed agnoscitur. « Eademque verba, » inquit idem Auctor cit. libro cap. 43, « supponunt, jam tunc fuisse episcopale tribunal pro Clericorum causis dijudicandis erectum. Estque attente considerandum, Paulum non loqui de solis causis ecclesiasticis, sed de querelis contra Clericos in causis criminalibus; nam in illis fit proprie accusatio, et cum Paulus indefinite et simpliciter loquatur, non est restringenda illius sententia ad crimina ecclesiastica : de quocumque ergo crimine poterat et debebat tunc Presbyter accusari in tribunali ecclesiastico. »

Cum igitur res ita se habeant, et proinde cum Clericorum immunitas a foro laico in Ecclesia perpetuo et constanter observata fuerit, ejusque originem et initium neque ad Apostolos, neque ad Summos Pontifices, neque ad Concilia Episcoporum referre possimus, plane conficitur eam immunitatem a jure divino profectam esse.

Atque haec sententia auctoritate Conciliorum mirifice comprobatur. Namque Concilium Lateranense, Leone X Pontifice, sess. 9, inquit : « Cum a jure tam divino, quam humano laicis potestas nulla in ecclesiastica personas attributa sit. » Et Concilium Coloniense part. 4 cap. 20 affirmat, immunitatem esse « vetustissimam, jure pariter divino et humano introductam. » Sic etiam Concilium Tridentinum sess. 25 cap. 20 de reform. : « Ecclesiae, » ait, « et personarum ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus constituta est. »

Verumtamen Clerici sive divino, sive humano jure, a foro laicali exempti fuerint, illud procul dubio apud omnes certum est, eam immunitatem nec tolli posse, nec abrogari. Neque enim solum ii, qui ad jus divinum eam referunt, ita sentire coguntur, propterea quod jus divinum abrogari nequit; sed etiam illi ipsi, qui a jure humano inductam fuisse contendunt, idem omnino sentiunt quia « utile quidem est, » ut inquit Covarruvias pract. quaest. citato cap. 31 num. 3, « et denique necessarium ad liberius et rectius ministrandum Ecclesias, quod Clerici et eorum res sint a judicibus saecularibus immunes, praesertim ex eo quod haec immunitas maximam originem ducat a divinis veteris Testamenti institutionibus, a Sanctorum Patrum testimoniiis, a publicisque Imperatorum quorundam concessionibus, ut tandem totus fere orbis christianus in hanc exemptionem propter publicam utilitatem consenserit. » Quae quidem rationes adeo graves eidem Covarruviae visae sunt, ut affirmare non dubitaverit, « potuisse Summos Ecclesiae Pontifices Clericos et eorum res jurisdictione saeculari eximere, idque conveniens fuisse et esse christiana reipublicae, non tantum in spiritualibus, quod jure divino erat institutum, sed et in temporalibus. » Et num. 4 sentit cum sententia eorum, « qui probant et asseverant, nec Summum Pontificem posse tollere Clericorum exemptionem a jurisdictione saeculari quoad omnes Clericos, et quoad omnes causas in universum, licet optime possit eam exemptionem quoad quosdam Clericos, et quoad quasdam causas revocare. »

Et Duvalius, qui in libro de potestate Pontificis part. 3 exemptionem Clericorum in causis et criminibus civilibus, tota quanta est, humano juri attribuit, fatetur tamen quaest. 3, « Principem absque peccato eam universaliter tollere non

posse, aut ad eas angustias redigere ut hoc in opprobrium et contemptum ordinis ecclesiastici cedat, maxime cum haec immunitas jam ubique locorum et gentium, quibus christianum illuxit lumen, sit recepta, sitque veluti juris gentium, quod a nemine immutari potest, nedum abrogari. »

Praeter laudatos Auctores vide Benedictum XIV de Synod. Dioeces. lib. IX cap. 9 num. 8; Ant. Dandinum Alteserra in Vindic. Jurisd. Eccl. lib 1 cap. 2 et Emmanuelem Gonzalez in cap. 4 de immunitate.

§ 59.

DE ELECTIONE.

Apostolis vita functis, Episcoporum electio fuit penes Episcopos Provinciae cum Clero ac populo congregato. Hinc S. Athanasius ep. ad Episc. orthod. n. 2 Opp. tom. 1 demonstrat, Gregorium in Sedem Alexandrinam invasisse ideo praesertim, quod ejus electio facta non fuerit « secundum verba Pauli, congregatis populis et spiritu ordinantium cum virtute D. N. Jesu Christi. » Et Apostoli, ut legimus Act. VI, Diaconos a multitudine designatos ordinarunt.

Ex hac eligendi forma, cuius nonnulla exempla in Sacra Scriptura habentur, Doctores aliqui sibi visi sunt rectissime posse concludere : 1º in electionibus Episcoporum suas partes tribuendas esse christiana plebi, idque jure divino ; 2º injuriam proinde populo factam esse, dum eo jure vel ejus juris usu privatus est, nova eligendorum Episcoporum disciplina inventa ; 3º denique eos qui in civitate imperant, quique populi jura complectuntur universa, posse sibi eas partes, qras in hujusmodi electionibus populus obtinuit, vindicare.